

B/ Odluke stranih sudova i arbitraža

KUCA LORDOVA

Presuda od 15.VII 1982.

Junior Books Ltd. c/a The
Veitchi Co. Ltd.

Vijeće: Lordovi Fraser of Tulleybelton, Russell of
Killowen, Keith of Kinkell, Roskill i
Brandon of Oakbrook

Dužnost pažnje odnosi se i na novčanu štetu
Da bi nastupila odgovornost podugovarača nije bilo potre-
bno da dodje do štete na osobi ili na stvarima - Nije ri-
ješeno pitanje da li se u glavnom ugovoru može isključiti
odgovornost podugovarača - Nije isključena odgovornost za
štetu koja je nastala na predmetu koji je štetu prouzro-
uzročio

Tužiteljica, tvrtka Junior Books Ltd, ustala je tuž-
bom protiv tužene Veitchi Co.Ltd. radi naknade štete i to
na temelju toga što je tužena kao podugovarač /"subcontrac-
tor"/ preuzela od tužiteljicine ugovorne protustranke izve-
dbu poda u tvornici i to u operativnom dijelu tvornice, a
da je to 1969. i 1970. izvela, prema utvrđenju 1972, tako
manjkavo, da je trebalo taj pod izmijeniti i da je za odre-
đjeno vrijeme uslijed toga u tvornici obustavljen rad. S
naslova izmjene poda tužiteljica traži 50.000.- funti, a za
vrijeme kroz koje je tvornica stajala 200.000.- funti, to
sve s naslova izvanugovorne odgovornosti, budući da između
stranaka nije postojao ugovorni odnos. Među strankama je
nastao incidentalni /"interlocutory"/ spor da li je uopće
relevantno dokazivanje činjenica o toj šteti imajući na umu
da je tužena stala na stajalište da s naslova izvanugovorne
odgovornosti nije moguće tražiti naknadu čiste imovinske
štete /"financial loss"/, bez štete na osobi ili na njenim
stvarima /"property"/.

Spor je nastao i vodio se u Škotskoj pa je odluka, o
spornom pitanju u korist tužiteljice, prvostepenog suca
Lorda Grievea, potvrđena u drugom stupnju pred Apelacionim
sudom Škotske /"the Court of Session in Scotland"/, došla
pred Kuću lordova kao zajedničku najvišu sudsku instancu za
Englesku s Walesom i Škotsku.

U Kući lordova su govori izrečeni 15.VII 1982. /objavljeni 17.VII 1982/ pa je vodeći govor /"leading speech"/ izrekao Lord Roskill. On je utvrdio da se radi o važnom pitanju iz područja deliktne odgovornosti /"law of delict"/ u Skotskoj, i iz područja nemarnosti /"negligence"/ u Engleskoj, ali koje treba riješiti za jedno i drugo područje jednako. Navodeći činjenice koje smo gore već iznijeli, a na kojima se spor temelji, uzima u svrhu donošenja odluke o relevantnosti ustvrdjenih činjenica i njihova dokazivanja kao da su one istinite, jer se zapravo radi o tome da li ih treba ili ne dokazivati. Izričito sudac ističe da se u ovom slučaju ne radi o opasnosti za život i tjelesni integritet ljudi kao i da nikakve druge daljnje imovinske štete tužitelj neće trpjeti osim one koja slijedi iz zamjenjivanja manjkavo izvedenog poda. Ta je pak šteta u tome što se za vrijeme dok je pod uklonjen moralo premještati strojeve kako bi se rad na zamjeni mogao odvijati. Tuženi su isticali prigovor da odluka škotske Apelacije donosi sa sobom dalekosežne posljedice u pogledu odgovornosti izvodjača radova, pa da će to otvoriti branu i doći do poplave takvih zahtjeva /sudac to naziva "the "floodgates" argument"/, ali sudac smatra da taj argument nije valjan, jer ako neko načelo stoji onda nije važno da li se njime može poslužiti više ili manje strana, a ako do sada nije bilo pravnog sredstva /"remedy"/ koje bi omogućilo da se ostvari izvanugovorna odgovornost za imovinske gubitke, navedeni razlog ne može spriječiti da se takvo sredstvo utvrdi. Navodi slučaj "Donoghue v. Stevenson" /1932, upravo pola stoljeća prije nove rješenja/ u kojem je Lord Atkin riječ "proximity" /bliskost/ upotrijebio kao argument za izvanugovornu odgovornost proizvodjača prema krajnjem korisniku, a koji se i opet pojavio u presudi Lorda Wilberforcea u "Anns v. Merton London Borough Council" /1978/, tako što su, prema Roskillovoj analizi, odlučna dva testa: prvo, da li ima dovoljno bliskosti između djelovanja štetnika i nastale štete, i drugo, da li ima ili nema takvih okolnosti koje ograničavaju dužnost pažnje /"duty of care", temelj odgovornosti iz nemarnosti - "negligence"/ ili ju čak isključuju. U ovom slučaju je tužena znala za koga je po njoj preuzeti posao namijenjen, a i koja mu je svrha pa je mogla i predvidjeti negativne posljedice ako posao ne bude valjano izveden. U ovom slučaju nije iznešen prigovor da bi u osnovnom ugovoru tužiteljice s njenim glavnim izvodjačem mogla biti ograničena dužnost pažnje, pa se stoga i ne odlučuje o pitanju što bi bilo kada bi takva klauzula postojala, ali moglo bi se desiti da ona isključi odgovornost kao što se to desilo u slučaju "Hedley Byrne & Co.Ltd. v. Heller & Partners Ltd" /1964/. Ipak to ne može isključiti proširivanje izvanugo-

vorne odgovornosti iz nemarnosti i preko granica tjelesnih oštećenja ili opasnosti da do njih dođe, a za što citira Salmond on Torts, 18.izd.1981, str.289 et seq. U vezi s tim stajalištem navodi presude koje po njegovu mišljenju nisu više pravno obvezatne /"Spartan Steel & Alloys Ltd v. Martin & Co /Contractors/ Ltd" /1973/ i "Dynamco Ltd v. Holland & Hannan & Cubitts /Scotland/ Ltd" /1971//.

Članovi vijeća lordovi Fraser i Russell pridružili su se ovom votumu.

Lord Keith je ograničio domet ove presude tako što je rekao da se doista nakon gore spomenute presude Lorda Wilberforcea može smatrati da sam imovinski gubitak može opravdati naknadu štete iz izvanugovorne odgovornosti, ali drži da to treba ograničiti na onu štetu u proizvodnji koja bi slijedila da su tužitelji nastavili raditi s manjkavim podom i na gubitak koji bi nastao iz takvog stanja stvari, a da šteta koja slijedi samo iz toga što se mora izmijeniti manjkav pod ne bi mogla biti temelj odgovornosti iz nemarnosti. On je protivnik svakom prevelikom proširenju izvanugovorne odgovornosti iz nemarnosti, jer pravno-politička razmišljanja i to, da li bi takvo proširenje bilo u interesu trgovine i opće javnosti, valja prepustiti zakonodavstvu.

Lord Brandon je jedini glasao protiv odluke o odbijanju žalbe jer je stao na stajalište da je u "Donoghue v. Stevenson" i u slijedećim slučajevima uvijek postojala već nastala šteta ili opasnost od tjelesne ili imovinske štete tužitelju, ali s isključenjem štete na samom predmetu od kojega je šteta potekla. Odustati od ovog zadnjeg elementa znači radikalno odstupanje od davno utvrđenih autoriteta /tj. mjerodavnih rješidaba/ /"radical departure from long-established authority"/.

Odluka je stoga donešena većinom glasova u korist tužiteljice.

/TLR, 17.VII 1982, str.17/

E.P.

Odgovornost zbog propusta "dužne pažnje" proteže se
i na gubitak na imovini /"financial loss"/

Propust dužne pažnje /"duty of care"/ u izvanugovornim odnosima proširena je u "Donoghue v. Stevenson" /1932/1/ i na krajnjeg korisnika tvorničkog proizvoda u slučaju oštećenja u zdravlju, ali Lord Atkin je u toj rješidbi Kuće lordova dao široku definiciju te pažnje, tako da je obuhvaćala svakog trećeg. U "Wagon Mound" br.1²/ se toj odgovornosti, doduše ne u proizvodnoj djelatnosti nego u plovidbi i prouzročenju vatre, stavilo ograničenje da šteta mora biti predvidiva baš od konkretne povrede dužne pažnje, a da bi se toj predvidivosti u "Wagon Mound" br.2³/ dalo tako široko tumačenje da se takva predvidivost gotovo izjednačuje s kauzalnošću. Lord Wilberforce se u "Anns v. Merton London Borough Council" /1978/ vratio na bliskost /"proximity"/ uzroka štete sa štetom, a onda ušao u pitanje da li postoje ili ne razlozi isključenja ili ograničenja odgovornosti. Međutim, pitanje koje je ostalo sasvim netaknuto tim precedentima jest da li se odgovornost za propust dužne pažnje odnosi i na imovinski gubitak /"financial loss"/ koji iz nastale štete slijedi. Naime, u tužbama se iz ugovora /"remedy.....in contract"/ uvijek moglo zahtijevati daljnju štetu zbog propusta dužne pažnje, dok se kod izvanugovorne odgovornosti pribjegavalo, kako Lord Roskill kaže u ovoj rješidbi, umjetnim razlikovanjima /"artificial distinctions"/ između fizičkih i ekonomskih ili financijskih šteta. Ova rješidba bi trebala dati konačan odgovor na takve sumnje, ali su dvije okolnosti zanimljive. S jedne strane se izričito naglašava da će se ona odnositi jednako na deliktnu odgovornost u škotskom /na temelju rimskog prava izgredjenom/ i na izvanugovornu odgovornost iz nemarnosti /"English law of negligence"/, dakle ne na ostale temelje izvanugovorne odgovornosti /"in tort"/ u common lawu. Drugo je zanimljivo da Lord Roskill temelji svoje izvode na judikatu Lorda Atkina u "Donoghue v. Stevenson" na koji su kasnije rješidbe stavljale neka ograničenja.⁴/

Ono što je, prema izrekama svih sudaca, jednoglasno odlučeno u ovoj vrhovnoj rješidbi za područje engleskog i škotskog prava, jest da treći odgovara za štetu koja iz njegova posla nastane svakome prema kojemu postoji bliskost štete, a da ta šteta može obuhvaćati ne samo štete fizičkim osobama i njihovoj imovini, nego i daljnje štete koje su nastale iz toga što je njihov posao izvršen bez dovoljne pažnje. Ono u čemu suci nisu bili suglasni je s jedne strane da li i samo zamjenjivanje nevaljanog poda daje temelja naknadi

štete, i dalje da li se šteta i na stvari koja je štetu prouzročila ima naknaditi. U prvom od ovih pitanja je Lord Keith of Kinkel smatrao da su tuženi u ovom slučaju morali predvidjeti za koju svrhu pod služi i što će biti ako tome neće moći služiti, ali otklanja, kako smo vidjeli, naknadu štete koja bi se morala pružiti za manjkav pod /"...the floor was defective or valueless or useless"/ kojega bi trebalo zamijeniti. On prihvaća daljnju imovinsku štetu nanešenu trećemu, ali ne i onu koja je zapravo šteta koja nastaje iz neispravnog obavljanja činidbe na koju se odnosi ugovor između podugovarača i glavnog ugovarača, očito jer sudac smatra da to spada u ugovorne obveze, a proširenje područja nemarnosti /"negligence"/ na takve zahtjeve prema njegovu mišljenju spada u nadležnost legislative. Ipak u rezultatu se Lord Keith slaže s većinom. Lord Brandon, naprotiv, smatra da svi ostali razlozi za ovu presudu vrijeđe, ali da ispuštaju jedan koji da oduvijek /"long-established"/ postoji, naime da se opasnost da šteta nastupi ili nastala šteta ne može odnositi na onaj imovinski predmet od kojega je opasnost nastala /"excluding the very piece of property from which the danger arose"/. Kod toga ističe da se na taj način stvaraju, među strankama spora, odnosi koji mogu nastati samo na ugovornom temelju, a odatle mogu slijediti znatne praktične poteškoće. Vidi se da se Lord Brandon i Lord Keith u izvjesnoj mjeri slažu i da i njih muči zajednička zabrinutost za granice između ugovorne i izvanugovorne odgovornosti. Odatle je bio svojedobno nastao i otpor prema općem načelu koje je bio postavio Lord Atkin u više puta spomenutoj rješidbi "Donoghue".^{5/}

Za nas je ova rješidba interesantna najprije stoga, što će se ona primjenjivati u pomorskim sporovima u Engleskoj kao i u onima koji nisu pomorskopravne prirode, već stoga što se izričito kaže da se common law odnosi na pomorske sporove^{6/} kada nema posebnih pomorskopравnih odredaba ili judikata. Iako je predvidjeti da bi se mogla primijeniti i na izvedbu radova naših brodogradilišta kada nastane šteta, kao ona iz ove rješidbe, ako bi engleska podsudnost postojala.

Sa stajališta našeg Zakona o obvezama od 1977. i njegovih propisa o izmakloj dobiti /čl.189, st.3/ ne bi se ovo pitanje tako postavljalo. Pogotovo stoga što engleska judikatura nema općeg načela o naknadi skrivljene novčane izvanugovorne štete, pa ga je sada morala riješiti. Ovo je međjutim sada vrlo odlučno učinjeno, jer su se prvostepeni i drugostepeni sud u Škotskoj jasno opredijelili na izloženi

način, a slijedila ih je i Kuća lordova. Glas protivan rješidbi /Lord Brandon/ i sudac koji se opet ogradio od nekih posljedica zauzetog stajališta /Lord Keith of Kinkell/ su ipak smatrali da je rješenje u skladu s potrebama prometa, ali s time da su oštrije sagledavali razlike nadležnosti sudova prema zakonodavstvu.

E.P.

1/ U "Donoghue v. Stevenson" /1932/ je Lord Atkin postavio "neighbour principle" tj. načelo da se ne smije povrijediti bližnjega /v. obradu u Salmond on Torts, 17. izd. 1977, str.197/. I unatoč otpora tom općem načelu u nekim kasnijim rješidbama se uspjelo to načelo donekle upotpuniti načelom "proximity", tj. bliskosti.

2/ V. rješidbu Sudskog odbora Tajnog savjeta /Judicial Committee of the Privy Council/ u "Wagon Mound br.1" /1961/ u LLLR /do 1968.g./ 1961,1, str.1 i UPPPK br.9, str.32 i d. s bilješkom E.Pallua.

3/ Najprije je u "Wagon Mound br.2" Vrhovni sud Novog Južnog Walesa sudio na temelju u prethodnoj bilješci spomenute vrhovne rješidbe /v. LLLR /do 1968.g./ 1963, vol.1, str.402 i d. i UPPPK br.19, str.42 s bilješkom E.P./, ali je međjutim Sudski odbor Tajnog savjeta u "Wagon Mound br.2" /v. LLLR /do 1968.g./ 1966,1, str.657 i d. i UPPPK br.31, str.51 i d. s bilješkom E.P./ dao takvo tumačenje predviđivosti koje je omogućilo da se stajalište u pogledu rezultata sasvim izmijeni. To je pak bilo moguće jer se spor vodio u prvom slučaju između brodogradilišta i broda s kojega je skrivljena nezgoda, a u drugom slučaju je to bio spor između oštećenog broda i štetnika. Osim toga je Tajni savjet u "Wagon Mound br.2" konstatirao da je brodograditelj u "Wagon Mound br.1" doprinio ostvarenju štete svojim protupravnim in concreto ponašanjem, pa je odatle izvedeno da u vrijeme nastanka štete u Australiji još nije bilo moguće od sukrivca za štetu /"contributory negligence"/ dobiti dio štete.

4/ Salmonds on Torts, 17.izd. navodi stajalište autora o tome da ne postoji pravo izvanugovorne odgovornosti /"Law of Tort"/ nego pravo izvanugovorne odgovornosti za određena protupravna djela /"Law of Torts"/ pa i nastavljač /R.F. V. Heuston/ smatra /o.c,15/ da je to ispravno. On ističe kako je niz protupravnih djela obuhvaćeno pojmom nemarnosti /"negligence"/ i da je moguće uvijek ostvariti nove kategorije izvanugovorne odgovornosti, ali da nema općeg načela

izvanugovorne odgovornosti. Međutim, dodajemo, tako kako se razvija odgovornost iz nemarnosti odgovara u velikoj mjeri stvaranju odgovornosti za nova protupravna djela.

5/ Već u "Hedley Byrne & Co.Ltd. v. Heller & Partners Ltd." /1964/ je, doduše u vezi s drukčijim činjeničnim stanjem, postavljeno načelo da se iz "negligence" ima nadoknaditi i novčani gubitak /"financial loss"/, v. ibidem, str.205 i d. - U "Dorset Yacht Co.Ltd. v. Home Office" /1964/ je osobito jasno naglašena potreba da se što načelnije, a ne uskogrudno od slučaja do slučaja, uspostave pravila o nastajanju zahtjeva iz nemarnosti /votum Lorda Denninga/.

6/ Tako je Apelacioni sud Engleske u "Chyebassa" smatrao da se precedenti iz sporova o kopnenom prijevozu mogu primijeniti i na pomorski prijevoz, jer su odnosi u dvije prijevozne grane bitno jednaki /v. LLIR /do 1968.g./ 1966, 2, str. 193 i UPPPK br.32, str.49/.

KUĆA LORDOVA

Presuda od 2.VIII 1982.

Kodros Shipping Corporation
c/a Empresa Cubana de Fletes
/The Evia/

Vijeće: Lord Diplock, Lord Elwyn-Jones, Lord Keith of Kinkell, Lord Roskill i Lord Brandon of Oakbrook

Klauzula sigurne luke nije povrijeđena ratom koji nastane za vrijeme boravka broda u luci
Luka je sigurna ako bi tek abnormalni događaj mogao tu sigurnost ugroziti -- Naručitelj u brodarskom ugovoru na vrijeme ili na putovanje nije osiguratelj za sve opasnosti koje naknadno ugroze sigurnost broda

Spor je nastao u pogledu toga da li je naručitelj u brodarskom ugovoru na vrijeme povrijeđio uglavak brodarskog ugovora "da će brod iskorištavati..... izmedju sigurnih luka" /tentativni prijevod, u izvorniku: "The vessel to be employed....between....safe ports....."/ time što je brod uputio u Basru u Šat-el-Arabu, a gdje je brod bio kada je zarobljen uslijed rata koji je buknuo izmedju